

Використання технологій ситуативного моделювання

Розглянуто особливості використання методу ситуативного моделювання, а також уміщено практичні вправи з розвитку життєвих навичок на уроках дисципліни «Основи здоров'я».

Ключові слова: компетентнісний підхід, ситуативне моделювання, ситуаційне навчання.

Syrovatka R. M. Use of Situational Modeling Technologies.

Features of use of a situational modeling method are considered. Practical exercises on development of life skills at the „Health Bases” lessons are placed.

Key words: competence based approach, situational modeling, situational training.

Постановка проблеми. Здоров'я людини – один із найважливіших показників економічного, соціального і морального благополуччя суспільства. Тому основним завданням сучасної школи стає виховання компетентної особистості, яка не тільки володіє знаннями, а й уміє застосовувати їх у житті, діяти адекватно у відповідних ситуаціях, адаптуватися до складних соціальних умов, долати життєві труднощі, підтримувати своє здоров'я на належному рівні, чинити опір негативним впливам. З огляду на це особливого значення набуває спрямоване формування у дітей умінь і навичок здорового способу життя.

Курс «Основи здоров'я» суттєво відрізняється від інших навчальних предметів насамперед головним завданням – вплинути педагогічними методами на свідомість і поведінку учнів таким чином, щоб вони усвідомили необхідність здобувати життєві навички, сприятливі для здоров'я, безпеки і розвитку. Запорукою формування здорової особистості учня є взаєморозуміння, взаємоповага, толерантність, творче співробітництво всіх учасників навчально-виховного процесу, компетентнісний підхід до планування навчально-виховного процесу та оцінювання результатів навчання.

Для того, щоб зробити урок сучасним, потрібно використовувати, крім нетрадиційних методів навчання, нові педагогічні методики та інноваційні технології.

Виклад основного матеріалу. Кожен метод складається з певних прийомів діяльності вчителя та учнів. Підкреслимо, що тільки їх поєднання утворює певний метод навчання. Причому нерідко важлива і послідовність застосування відповідних прийомів. Не слід випускати з виду, що одні й ті ж прийоми можуть входити в різні методи навчання, але в поєднанні з іншими вони утворюють новий метод навчання. Наприклад, прийоми запам'ятовування входять у репродуктивні та проблемно-пошукові методи. Але якщо в першій групі вони відіграють вирішальну, основну роль і домінують над усіма іншими прийомами навчання, то в проблемно-пошукових методах не займають центрального місця. Точно так в обидві ці групи методів може увійти і прийом аналогії. Але в першому випадку він буде підпорядкований цілям кращого запам'ятовування, а в другому – висловлюванню і доведенню навчальних гіпотез.

Прийоми навчання діалектично взаємопов'язані й за певних умов переходять один в одного залежно від конкретних завдань і специфіки змісту навчання.

Розгляд зв'язку методів і прийомів можна проводити на дидактичному, методичному рівнях. При переході з одного рівня на інший прийом може набувати функції методу і навпаки.

Чим багатше уявлення педагога про різноманіття методів і прийомів навчання та про можливості їх розумного, доцільного поєднання, тим більш вдалим, живим, дієвим є комплекс методів для проведення уроків з певної теми і кожного уроку зокрема.

Навчальний матеріал, що вивчається в 5–9 класах, призначається для подальшого формування в учнів свідомого та відповідального ставлення до питань особистої безпеки та безпеки навколишніх, набуття здатності зберігати життя і здоров'я в життєво небезпечних ситуаціях удома, на вулиці, природі.

На цьому етапі здійснюється поглиблене вивчення небезпечних і шкідливих факторів довкілля, які впливають на здоров'я людини в повсякденному житті, а також при стихійних лихах, промислових (транспортних) аваріях і катастрофах, соціально-політичних конфліктах. На уроках необхідно виявити і систематизувати раніше накопичені дітьми знання про досліджувані матеріали. Порівняно з початковими класами змінюється характер пояснень, на перший план виходить ідея кількісної та якісної оцінок, аналізу і прогнозу розвитку життєво небезпечних ситуацій.

Як основні методи навчання використовуються розповідь, бесіда, практичні заняття у формі сюжетних ігор, ситуаційний спосіб, рольові ігри.

Ці методи мають великі можливості для використання проблемного підходу до навчання, коли перед учнями ставиться проблемне завдання, створюється ситуація пошуку правильної відповіді, організовується відповідний навчальний пошук та перевірка правильності рішення поставленого завдання. Організація такої діяльності на уроках значною мірою стимулює розумову діяльність учнів.

Ефективність багато в чому залежить від формулювання питань, з якими вчитель звертається до дітей. Питання повинні активізувати думку, привчати до порівнянь, зіставлень. Якщо у бесіді вчитель посилається на відомі факти, явища, то це допомагає не тільки узагальнити наявні у дітей знання, а й сприяти

тому, щоб поповнювати їх новими відомостями, роботи більш систематизованими.

У цілому сюжетні ігри повинні займати істотне місце в навчанні школярів з усього курсу. Вони дають можливість не тільки закріплювати отримані знання, а й відпрацьовувати окремі вміння і навички. Тематика ігор, їх зміст повинні відповідати віковим особливостям школярів та навчально-виховним завданням досліджуваної теми.

На уроках з курсу «Основи здоров'я» необхідно виявляти і систематизувати раніше набуті дітьми знання про досліджувані матеріали. Тому невід'ємною частиною таких уроків є актуалізація опорних знань, яка дозволяє з меншими витратами зусиль формувати нові уявлення та поняття і здійснюється з широким залученням різноманітних натуральних і образотворчих наочних засобів навчання, екранних посібників.

Вважаю, що основним методом навчання на уроках повинно бути ситуаційний – рольова гра.

Завдання набуття навичок розумової роботи можна ефективно вирішувати з використанням методів ситуаційного навчання (наприклад, сюжетні ігри). Ситуаційне навчання тут полягає в аналізі небезпечних ситуацій, у результаті яких здійснювалися або можуть статися події. При організації ситуаційного навчання передбачається, що учні набувають і поповнюють знання за рахунок аналізу помилок і порушення інших людей, які потрапляли в екстремальні ситуації.

Кінцева мета ситуаційного навчання – привчити людину до системи аналітичної поведінки в предметній діяльності: передбачати небезпечні ситуації, оцінювати й прогнозувати їх розвиток, приймати доцільні рішення і запобігати екстремальній ситуації або пом'якшувати тяжкість її наслідків.

Підготовка до занять із використанням методів ситуаційного навчання полягає в пошуку сюжетів, що відповідають темі заняття, їх методичній обробці, а також у виборі найбільш ефективного способу представлення ситуації учнем.

Джерелами сюжетів навчальних ситуацій можуть служити публікації в газетах і журналах, повідомлення радіо і телебачення, оповідання та описи очевидців і т. ін. Коли сюжет знайдено й оброблено, треба сформулювати питання-завдання, які повинні спрямовувати учнів на вирішення однієї головної проблемної задачі. В умовах школи найбільш вдалим (доступним) способом представлення ситуації слід вважати передачу інформації кількома способами одночасно (наприклад, усне повідомлення, письмова характеристика).

Методично правильно побудований аналіз ситуацій дозволяє учням здобувати знання, збагачуватися досвідом безпечної діяльності, вчитися уникати помилок і неправильних рішень в екстремальних випадках, свідомо впливати на події в навколишньому середовищі.

Рішення ситуаційних завдань дозволяє виявити рівень знання матеріалу і розвиває в учнів навички використання знань у конкретній ситуації. Рішення може бути прийняте усно або письмово. Способи завдання і вирішення ситуаційних завдань можуть бути різними:

1. Пропонується конкретна ситуація, дається кілька варіантів відповідей, учень повинен вибрати тільки один – правильний.

2. Пропонується конкретна ситуація, дається список різних дій, і учень повинен вибрати правильні й неправильні відповіді з цього списку.

3. Пропонуються 3–4 варіанти правильних дій у конкретній ситуації, учень повинен вибудувати ці дії за черговістю та важливістю (проранжувати відповіді).

4. Пропонується умова задачі без прикладів відповідей правильних дій, учень сам шукає вихід зі сформованої ситуації.

5. За пройденим матеріалом індивідуально кожному учневі пропонується відповісти за картками, що складаються з 5–8 завдань.

6. Пропонується картка з намальованою на ній ситуацією, учень повинен дати їй характеристику й аналіз.

7. Пропонується замітка, стаття з газети про аварії, пов'язані зі стихійними лихами. При аналізі ситуації учень повинен звернути увагу на характер, причини, наслідки, людські та матеріальні втрати.

8. Враховуючи специфіку учнів, ми повинні приділяти увагу розвивальним цілям, спрямованим на формування в дітей умінь здійснювати послідовні розумові дії: порівнювати, аналізувати, виділяти головні та другорядні ознаки, узагальнювати за ознакою, співвідносити за змістом, координувати розумовий процес відповідно до поставлених завдань (розвиток сфери пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери).

Гармонійний розвиток особистості передбачає розвиток естетичних навичок: уміння відчувати і розуміти красу (природи, мистецтва, літератури), формування емоційної чуйності, любові до мистецтва, бажання самому брати участь у творенні прекрасного.

До будь-якого заняття з курсу «Основи здоров'я» підготовка починається з вибору методу навчання, пошуку сюжетів, визначення ситуацій і ролей для учнів (3–4 ролі).

На заняттях учитель створює ситуацію, учні вирішують її в різних ролях. Вирішення даної ситуації проводиться послідовно. Учні роблять це самостійно, оцінюють виконання вправи іншими. Вирішуються корекційні питання, розвивальні цілі на формування в дітей уміння здійснювати послідовні розумові дії: порівнювати, аналізувати, виділяти головні та другорядні ознаки, координувати розумовий процес (розвиток сфери пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери).

Підбиття підсумків проводить учитель з виставленням оцінок за роботу на уроці та знання пройденого матеріалу.

Таким чином, можна зробити **висновки**, що за допомогою якісного викладання навчального курсу «Основи здоров'я», застосування на заняттях інноваційних оздоровчих технологій, широкого використання ситуативного моделювання, переважно спрямованих на всебічний розвиток школярів, сучасний учитель має можливість повною мірою сприяти вихованню повноцінної здорової молоді, формувати в неї високий рівень культури здоров'я.

Ситуативні вправи з розвитку життєвих навичок І. Дії людини у надзвичайних ситуаціях техногенного характеру

1. *Надання першої медичної допомоги (ПМД) при відкритому переломі в зоні хімічного зараження ви будете проводити в такій послідовності:*

- 1) евакуювати потерпілого;
- 2) провести іммобілізацію табельними та підручними засобами;
- 3) надіти протигаз на потерпілого;
- 4) зупинити артеріальну кровотечу;
- 5) накласти на рану стерильну пов'язку;
- 6) запобігати травматичному шоку.

2. *Для гасіння займань бензину, дизельного пального, фарб, різних легкозаймистих речовин, електроустановок під напругою, а також при низьких температурах застосовуються вогнегасники:*

- 1) порошкові, аерозольні;
- 2) усіх типів;
- 3) вуглекислі, пінні;
- 4) порошкові, вуглекислі, пінні;
- 5) вуглекислотні, порошкові;
- 6) аерозольні, вуглекислі та пінні.

3. Завивання сирен, переривчасті гудки підприємств означають сигнал:

- 1) «Повітряна тривога!»;
- 2) «Увага всім!»;
- 3) «Радіаційна небезпека!»;
- 4) «Хімічна тривога!»;
- 5) «Штормове попередження!».

4. Почувши завивання сирен, переривчасті гудки підприємств, ви:

- 1) одягнете засоби індивідуального захисту та вибіжите на вулицю;
- 2) вимкнете світло, газ, воду, візьмете необхідні речі й вийдете на вулицю;
- 3) негайно одягнете дітей, візьмете засоби індивідуального захисту та необхідні речі, запас продуктів харчування та покинете квартиру, вимкнувши світло, газ і воду.

5. Перші поштовхи при землетрусі застали вас вдома на першому поверсі. Ви:

- 1) сховаєтесь під стіл, ліжко, шафу, заклавши обличчя руками;
- 2) вистрибнете з вікна чи лоджії на землю;
- 3) відійдете подалі від вікон, щоб не поранитися осколками скла;
- 4) почнете готувати «рятувальний рюкзак» і потім, взявши його, вибіжите на вулицю;
- 5) негайно візьмете дітей та швидко вибіжите на вулицю.

6. Перші поштовхи при землетрусі застали вас на другому або більш високих поверхах. Ви:

- 1) зв'язавши кілька простирادل, спробуєте спуститися донизу;
- 2) спробуєте спуститися сходами;
- 3) негайно вибіжите на сходову площадку та спуститесь на ліфті;
- 4) відчините двері й, вийшовши на балкон чи лоджію, будете чекати там закінчення поштовхів.

7. Після виходу з вогнища ядерного ураження на незаражену територію необхідно діяти в такій послідовності:

- 1) очистити від бруду взуття і протерти його вологою ганчіркою;
- 2) зняти протигаз та продезінфікувати;
- 3) зняти рукавички, обтрусити їх, протерти змоченою у розчині ганчіркою;
- 4) пройти дозиметричний контроль;
- 5) зняти верхній одяг і, ставши спиною до вітру, обережно струсити пил;
- 6) зняти засоби індивідуального захисту шкіри;
- 7) ретельно вимити руки водою з милом, обробити нігті, обмити обличчя та відкриті ділянки

тіла, прополоскати чистою водою рот, ніс і горло, промити очі;

- 8) прополоскати у проточній воді одяг;
- 9) пройти повну санітарну обробку;
- 10) пройти повторний дозиметричний контроль.

II. Виберіть номер правильної відповіді.

8. При аварії на молочному комбінаті надійний захист очей та органів дихання забезпечить:

- 1) ватно-марлева пов'язка;
- 2) протипилова тканинна маска;
- 3) цивільний протигаз ГП-4;
- 4) протигаз ГП-7;
- 5) цивільний протигаз ГП-5;
- 6) фільтрувальний респіратор.

9. Під час уроку, проходячи між партами, ви раптом помітили на підлозі виблискуючі кульки. При спробі підняти одну вона розпалася на безліч дрібніших. Ви:

- 1) спробуєте зібрати ці кульки шпalkoю для підлоги в совок, потім викинете їх у скляну посудину і зверху залете водою;
- 2) негайно відчините вікна і двері в кабінеті та поставите до відома адміністрацію навчального закладу;
- 3) вийдете з приміщення, відчините вікна і двері, повідомите адміністрацію та будете чекати приїзду рятувальних служб.

10. Якими не повинні бути дії населення при загрозі повені:

- 1) вжити заходів протипожежної безпеки;
- 2) піднятися на вищий поверх;
- 3) з'явитися на збірний евакопункт;
- 4) залишитися на першому поверсі або спуститися в обладнаний підвал.

11. Якими не повинні бути дії населення при загрозі урагану:

- 1) вжити заходів протипожежної безпеки;
- 2) закрити горючі та вентиляційні люки;
- 3) закріпити все, що може знести стихія;
- 4) сховатися в надійному міцному укритті;
- 5) зробити спробу виїхати в інший населений пункт.

12. Якими повинні бути дії населення при аварії на хімічно небезпечному об'єкті:

- 1) взяти документи, гроші, речі й вийти за вказаними маршрутами в безпечне місце;
- 2) залишитися вдома, загерметизувати свою квартиру;
- 3) залишитися вдома.

13. Що забороняється робити при перебуванні в зоні радіоактивного зараження:

- 1) їсти;
- 2) пити і курити;
- 3) здійснювати медичну профілактику.

Література

1. Андрощук Н. Основи здоров'я і фізична культура (теоретичні відомості) [Текст] / Н. Андрощук, М. Андрощук. – Т. : Підручники і посібники, 2006. – 160 с.
2. Балбенко С. Основи здоров'я та фізичної культури : метод. посібн. для вчителів [Текст] / С. Балбенко. – Х. : Скорпіон, 2004. – 96 с. – (Предметний тиждень).
3. Богданова Г. Підготовка вчителів до формування в учнів життєвих навичок [Текст] / Г. Богданова // Здоров'я та фізична культура. – 2007. – № 9. – С. 6–7.
4. Ващенко Л. С. Основи здоров'я : [кн. для вчителів] [Текст] / Л. С. Ващенко, Т. Є. Бойченко. – К. : Генеза, 2005. – 240 с.
5. Запрошуємо до діалогу : посібн. для підлітків 11–14 років [Текст] / ред. М. Зубченко. – К. : Богдана, 2003. – 127 с. : іл. ; Книга вчителя біології, природознавства, основ здоров'я : довідкові матеріали для організації роботи вчителя [Текст] / упоряд. О. Єресько, С. Яценко. – 2-е вид., доповн. – Х. : Торсінг плюс, 2006. – 368 с. – (Б-ка вчителя).
6. Методичні матеріали для організації фізкультурно-оздоровчої роботи у школі : [добірка статей] [Текст] // Здоров'я та фізична культура. – 2006. – № 16–17. – С. 1–20.
7. Плахтій П. Мікроорганізми, харчування і здоров'я людини : навч. посібн. [Текст] / П. Плахтій, А. Михальський, Т. Супрович. – Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О. А., 2006. – 192 с.
8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mns.gov.ua> – Міністерство з надзвичайних ситуацій.
9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.social.org.ua> – Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.
10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua> – Освіта.ua
11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.moz.gov.ua> – Міністерство охорони здоров'я.
12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ostriv.in.ua> – Острів знань.